

Milica Kosorić

NOVI PODACI O SAHRANJIVANJU NA PRAISTORIJSKIM HUMKAMA U ROČEVIĆU I PAĐINAMA

U okviru sistematskih arheoloških istraživanja vođenih na širem području Podrinja, 1982. godine ispitane su dve humke na lokalitetu Lugovi u Ročeviću¹⁾ i jedna humka na lokalitetu Kara-
vlaške Kuće u Pađinama²⁾ (SO Zvornik).

Nekropola Lugovi

Nekropola na lokalitetu Lugovi leži na severoistočnom delu platoa, koji je udaljen oko 50 m levo od puta Zvornik — Bijeljina. Na površini oko 140 m (sjever—jug) × 60 m (istok—zapad), nalazi se 12 humki različitih dimenzija. Prečnika su između 10 i 20 m, visine oko 0,80—1 m (T. I, Pl. I). Jugozapadno od lokaliteta, na udaljenosti oko 30 m nastaje lokalitet Livade i lokalitet Šume. Humke na ovim lokalitetima povezuju se sa humkama na lokalitetu Jezero.³⁾

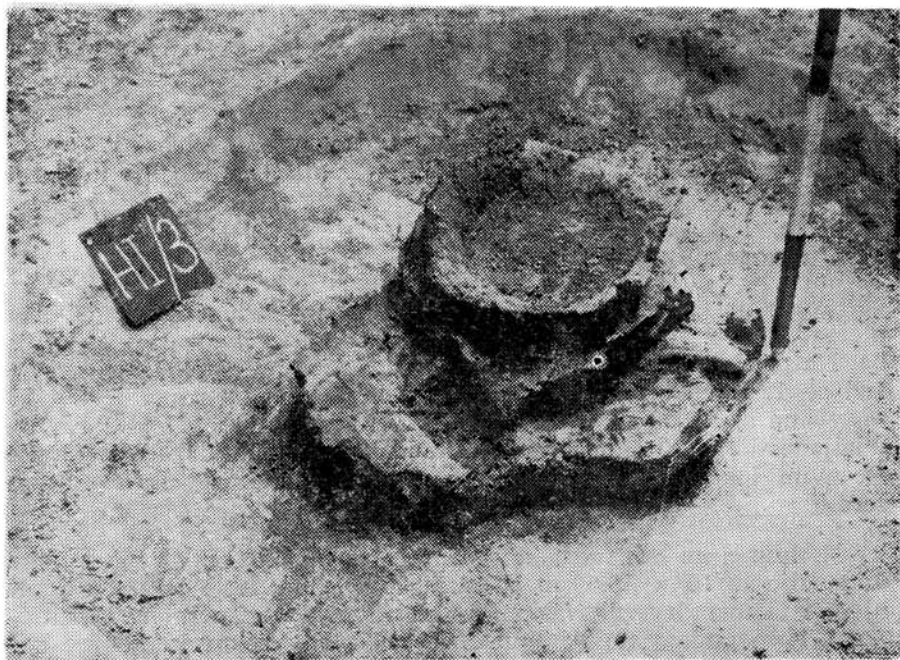
U humci su otkrivena tri groba (T. II, Pl. II). U nasipu humke dimenzije su 10 × 10,50 m, visina 0,90 m. Znatno je oštećena korenjem i žilama drveća. Nasip humke ne pokazuje posebne specifičnosti. Niže tankog sloja humusa nastaje sloj svetlomrke zemlje koja prelazi u sloj mešane zemlje. U donjem delu nastaje tvrda beličasta zemlja koja prelazi u zdravicu, crvenkastu ilovaču (T. II, Pl. I).

U humci su otkrivena tri groba (T. II, Pl. II). U nasipu humke nađeni su manji fragmenti trošne keramike.

Grob 1 otkriven je na dubini 0,40 m. Ležao je u jugozapadnom delu humke bliže centru. Spaljeni ostaci pokojnika, ugljenisane kosti, gar i pepeo položeni su na zemlji. Čestice gari i pepela ležale su rasute na široj površini. Prilozi u grobu nisu nađeni.

Grob 2 otkriven je na dubini 0,80 m. Ležao je u severoistočnom delu humke. Od centra je udaljen oko 4 m. Ugljenisane čestice kostiju, gar i pepeo položene su na zemlji. Nađeni su i manji fragmenti atipične i trošne keramike.

Grob 3. nalazio se pored sadašnjeg centra humke. Na dubini 0,80 m otkriveno je spalište sa znatnom količinom pepela, gari, ugljeglja i ugljenisanih čestica drveta. Uz samo spalište, zapadno, na dubini 0,70 m postavljena je urna sa spaljenim ostacima pokojnika, ugljenisanim kostima, garom i pepelom (sl. 1). Ispred urne, sa zapadne i severozapadne strane, ležali su poredani fragmenti keramike, crvene i mrkocrvene boje, grube fature. Severno od urne, na udaljenosti oko 0,80 m otkrivena je manja posuda. Ležala je na istom nivou na kome je i urna, na dubini 0,70 m.

Sl. 1. Urna iz groba 3

Humka II ležala je na severozapadnom delu lokaliteta.⁵⁾ Njene dimenzije iznosile su 12×12 m, visina oko 1 m. Na severnoj i severoistočnoj strani je oštećena. Stratigrafija humke je identična prethodnoj (T. III, Pl. I). U humci je otkriven jedan grob (T. III, Pl. II). U sloju nasipa zapažena je pojava fragmenata atipične keramike, tragova gari i manjeg grumenja crvene zemlje.

Grob je otkriven na dubini 0,50 m. Ležao je istočno od sadašnjeg centra humke, na udaljenosti oko 4,50 m. Spaljeni ostaci pokojnika sahranjeni su na spalištu. U sloju mrkocrvene gorele zemlje ležali su ostaci ugljenisanih kostiju, gar, pepeo, dosta ugljeglja i ugljenisanih čestica drveta. Nađeni su i manji fragmenti atipične keramike.

Oskudni keramički prilozi nađeni u grobu 2, humke I i grobu 1, humke II, nedovoljno su tipični da bi se mogli koristiti za njihovo hronološko opredeljenje.

Urna iz groba 3. pripada oblicima sudova sa razgrnutim obodom, cilindričnim vratom, naglašenim trbuhom koji prelazi u ravno dno. Na trbuhu su četiri trakaste drške a na prelazu u rame četiri bradavičasta ukrasa. Mrke je boje, rađena od nedovoljno prečišćene zemlje (sl. 2). Po svojoj formi urna pripada oblicima sudova razvijenog bronzanog doba, pa se najbliže paralele nalaze u primerku urne sa razgrnutim obodom i visokim vratom iz humke 7. u Belotiću.⁶⁾

Sl. 2. Urna

Sl. 3. Sudić — prilog iz groba 3

Sudić otkriven u blizini urne, svakako je činio prilog groba. Oblika je bikoničnog sa rombično izvučenim obodom, cilindričnim vratom, jako naglašenim trbuhom i visokom cilindričnom nogom. Dve uglaste drške, sa plastičnim završetkom, povezuju obod i vrat suda. Na trbuhu su četiri bradavičasta ukrasa. Mrke je boje, rađen od nedovoljno prečišćene zemlje (sl. 3). Sud pripada tipu sudova vršačko-vatinske keramike. Bliske analogije nalaze se u grobovima humke 7 i 19 u Belotiću i u Dobrači. Hronološki se vezuju za srednju i kasnu fazu zapadnosrpske varijante.⁷⁾

U istraženim humkama primenjena su dva oblika sahranjivanja: sahranjivanje u urni i bez upotrebe urne.

U grobu 3. humke I, posle izvršenog obreda spaljivanja, sagoreli ostaci pokojnika sahranjeni su u urni. Urna je postavljena uz samo spalište, a deo površine ispred urne prekriven je razbijenim fragmentima keramike. Običaj sahranjivanja spaljenih ostataka pokojnika u urni, do sada nije bio konstatovan na nekropola-poteza Roćeović — Pađine. Međutim, ovaj oblik sahranjivanja

nije nepoznat na području Podrinja.⁸⁾ Najbliže analogije nalaze se u grobovima pojedinih humki na području Belotića, Bele Crkve i Tegara, gde se zapažaju i izvesne karakteristike, verovatno lokalne, koje se ispoljavaju u načinu postavljanja urni, njihovom utvrđivanju i pokrivanju kamenom.⁹⁾

U istoj humci konstatovan je i običaj sahranjivanja bez upotrebe urne. U grobu 1. i grobu 2. spaljeni ostaci pokojnika preneti su sa spališta i sahranjeni na zemlji. Nešto izmenjen oblik sahranjivanja zapažen je u humci II. Ovde su spaljeni ostaci pokojnika sahranjeni na samom mestu spaljivanja, na spalištu. Grobovi sa ovakvim načinom sahranjivanja poznati su u pojedinim humkama na lokalitetima: Šume, Livade i Jezero. Običaj sahranjivanja spaljenih ostataka pokojnika na zemlji ili na samome spalištu, ustanovljen je i u pojedinim grobovima humki u Zelinju, Trnovici i na području zapadne Srbije.¹⁰⁾

Analiza načina sahranjivanja u grobovima na lokalitetu Lugovi ukazuje na nove elemente koji proširuju sliku o načinu sahranjivanja spaljenih ostataka pokojnika u grobovima pod humkama na području donjeg Podrinja a istovremeno, u okviru identičnih i sličnih pojava, potvrđuje postojeću bliskost humki ovoga područja sa humkama u kompleksu Belotić — Bela Crkva.

Nekropola Karavlaške kuće

Nekropola Karavlaške kuće u selu Pađinama pripada kompleksu nekropola donjeg Podrinja, na kojima je, u periodu 1968—1979. godine, vršeno arheološko iskopavanje.¹¹⁾

Humka istražena 1982. godine označena je kao humka XII. Znatno je razvučena i oštećena ukopanom međom.¹²⁾ Njene dimenzije iznosile su 17×17 m, visina 0,70 m.

Stratigrafija humke je jednostavna. Niže tankog sloja humusa nastaje nasip izgrađen od rastresite tamnomrke zemlje koja naleže na sloj mešane zemlje i prelazi u zdravicu, beličasto tvrdu zemlju (T. IV, Pl. I).

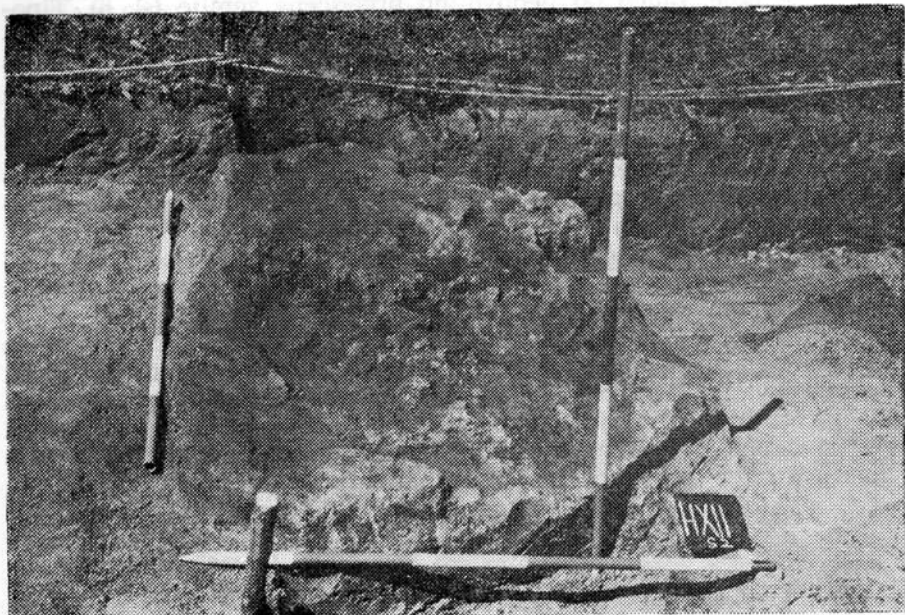
U humci su otkrivena dva groba i spalište (T. IV, Pl. II).

Spalište je ležalo u jugoistočnom delu humke, uz centar. Postavljeno je na sloju mešane zemlje, na dubini oko 0,40 m. Na njegovoj osnovi, na mrkocrvenoj goreloj zemlji, nađeni su ostaci gara, pepela, ugljevlja, ugljenisanih čestica drveta, zatim fragmenti nagorele, trošne keramike i jedan kremeni nožić. Površina iznad spališta prekrivena je slojem crveno pečene zemlje (sl. 4).

Na dubini 0,20 m otkriveni su ostaci groba 1. Ležao je južno od spališta, na udaljenosti oko 1,60 m. U grobu su pronađene ugljenisane čestice kostiju, gar, pepeo i fragmenti atipične keramike.

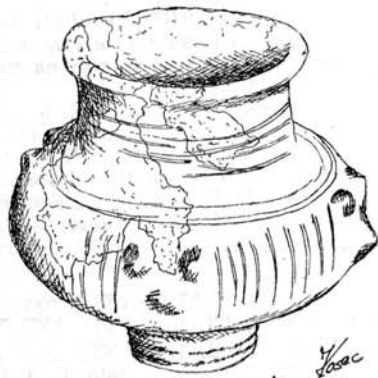
Grob 2. nalazio se jugozapadno od spališta, na dubini 0,30 m. U mrkocrvenoj goreloj zemlji ležali su izmešani ostaci ugljenisanih kostiju, gar i pepeo. Severna i severoistočna površina groba

prekrivena je slojem crveno pečene zemlje. Od priloga, u grobu je nađen manji fragment ramena suda, nekoliko atipičnih fragmenta keramike i nukleus.

Sl. 4. Spalište, humka XII

Jugoistočno, u blizini spališta, otkriven je fragmentovani sudić, bikoničnog oblika, crvenkastomrke boje, grube fature (sl. 5). Sudić se ne može bliže hronološki opredeliti. Nešto dalje od spališta, severozapadno, ležali su fragmenti manjeg suda, koji je rekonstruisan. Bikoničnog je oblika sa ravnim obodom, cilindričnim vratom,

Sl. 5. i 6. Sudići iz humke XII

na glašenim trbuhom i niskom cilindričnom nogom. Na trbuhu su, simetrično raspoređena, po tri bradavičasta ukrasa. Noga i vrat suda ukrašeni su horizontalnim, a trbuh vertikalnim kanelurama. Mrke je boje, rađen od nedovoljno prečišćene zemlje (sl. 6). Tipološki, sudić pripada oblicima posuđa zapadnosrpske varijante vatinke grupe. Njihova pojava konstatovana je u humkama na potezu Belotić — Bela Crkva,¹³⁾ kao i u humci I i humci IV ove nekropole.¹⁴⁾

U toku radova, u nasipu humke nalaženi su fragmenti atipične keramike, kremen i nožići i odbici. Na periferiji humke otkriven je oštećeni vrh gvođenog koplja i manji, amorfni komad gvožđa. Sporadični nalazi u nasipu humke susreću se i u drugim humkama. Ovi nalazi kao i pojava crvene zemlje iznad spališta i groba 2, vezani su, svakako, za određene kultne obrede, koji su obavljani prilikom sahranjivanja i u toku nasipanja humke.

Prethodno istražene humke na ovoj nekropoli pružile su dosta brojne nalaze i podatke o postojanju isključivo skeletnog načina sahranjivanja. Grobovi otkriveni u humci XII daju nove podatke na osnovu kojih je, pored skeletnog načina sahranjivanja koji je po svemu sudeći u većem broju zastupljen, na nekropoli primenljiv i običaj sahranjivanja spaljenih pokojnika.

NAPOMENE:

¹⁾ Istraživanja vršena u okviru projekta »Arheološka istraživanja praistorijskih naselja i nekropola u periodu nastanka i upotrebe metala na području istočne Bosne i Podrinja«. Vođena su u periodu 1981—1984. godine. Radovi finansirani od sredstava SIZN BiH i uz učešće Zemaljskog muzeja u Sarajevu. Radove vodi M. Kosorić. U ekipi učestvovali: Velja Pilipović, student arheologije i Miodrag Kovačević, student tehnike.

²⁾ Radovi imali zaštitni karakter. Istraživanja obavljena u saradnji sa Muzejskom zbirkom u Zvorniku, koja je finansirala radove. Pomoć ekipi u radu pružali su: Alija Uzunović, direktor Muzejske zbirke, Rajko Avramović i Bahrija Kudić, profesori.

³⁾ M. KOSORIĆ, *Rezultati istraživanja humki na području Ročevića 1977. godine*, Članci i građa za kulturnu istoriju istočne Bosne, XII, 1978, 23; *Rezultati iskopavanja humki na nekropoli Šume u Ročeviću*, Starinar, XXXII, Beograd, 1981, 41.

⁴⁾ Humka leži na parceli Milorada Ristića.

⁵⁾ Humka leži na parceli Pere Ristića i Milorada Ristića.

⁶⁾ M. i D. GARAŠANIN, *Iskopavanje tumula u kompleksu Belotić—Bela Crkva 1959. i 1960. godine*, Zbornik Narodnog Muzeja, Beograd, III, 1962, 47; M. GARAŠANIN, *Praistorija Srbije*, I, 1973, 359; M. GARAŠANIN, *Zapadnosrpska varijanta vatinke grupe*, *Praistorija Jugoslovenskih zemalja*, IV, 1983, 736.

⁷⁾ Ibid

⁸⁾ M. i D. GARAŠANIN, nav. delo, 1962; M. GARAŠANIN, nav. delo, 1973, 1983.

⁹⁾ M. i D. GARAŠANIN, nav. delo, 1962; M. GARAŠANIN, nav. delo, 1973, 1983.

M. KOSORIĆ, *Istraživanje praistorijskih humki na području srednjeg Podrinja*, Članci i građa za kulturnu istoriju istočne Bosne, XI, 1975, 5, T. I

¹⁰⁾ M. KOSORIĆ, nav. delo, 1978, 1981; *Rezultati istraživanja praistorijskih humki na ne nekropoli Krčevine 1979. godine*, Zbornik Narodnog Muzeja XI, 1983, Beograd, 31; *Rezultati istraživanja praistorijskih nekropola i naselja na području Podrinja 1974—1977.*, Starinar, XXVIII—XXIX, 1979, 173; M. GARŠANIN, nav. delo, 1973, 259, 743.

¹¹⁾ M. KOSORIĆ — D. KRSTIĆ, *Iskopavanje praistorijskih humki u Padinama i Ročeviću, Članci i grada...*, VIII, 1970, 23, IX, 1972, 9; M. KOSORIĆ, *Kulturni, etnički i hronološki problemi ilirskih nekropola Podrinja*, Beograd, 1976; *Rezultati istraživanja na nekropoli Karavlaške Kuće u Padinama, 1979*, Glasnik Zemaljskog Muzeja, XXXIV/1979, 1980, 35.

¹²⁾ Humka leži na parcelama Ratka Đokića i Steve Avramovića

¹³⁾ M i D. GARŠANIN, nav. delo, 1958, 1962.

¹⁴⁾ M. KOSORIĆ — D. KRSTIĆ, nav. delo, 1970.

NEUE ANGABEN ÜBER DIE WEISE DER BEERDIGUNG AUF DEN URGESCHICHTLICHEN GRABHÜGELN IN ROČEVIĆ UND PAĐINA

Im Laufe der systematischen archäologischen Forschungen im breiteren Gebiet von Padjine wurden zwei Grabhügel auf der Nekropole Lugovi im Dorf Ročević (1982.) und ein auf der Nekropole Karavlaške kuće im Dorf Padjine in der Nähe von Zvornik erforscht.

Nekropole in Lugovi

Die Nekropole befindet sich auf einem sanften Hang in unmittelbarer Nähe der Lokalitäten Livade und Šume. Der Grabhügel 1 befindet sich im südwestlichen Teil der Nekropole. Er ist zum größten Teil beschädigt. Im Grabhügel wurden drei Gräber, in denen die verbrannten Verstorbenen lagen, entdeckt.

In den Gräbern 1 und 2 sind die verbrannten Reste der Toten direkt auf der Erde beerdigt. Das Grab Nr. 3 zeigt eine andere Begräbnisweise. Der Verstorbene wurde auf dem Ort der Verbrennung verbannt, der neben dem Zentrum des Grabhügels angebracht ist. Nach der Verbrennungszereemonie wurden die verbrannten Reste der Toten in der Urne bei der Verbrennungsstelle beerdigt. Die Urne gehört nach der Form zu Schüsseln mit verzweigtem Rand, zylindrischem Hals und betontem Bauch. (Abb. 2).

Typologisch gesehen kann man sie mit der Nekropole in Belotić vergleichen.

In der Nähe der Urne lag eine kleine Schüssel. (Abb. 3). Sie gehört zum Typ der Keramik aus Vršac. Die Sitte der Beerdigung der verbrannten Toten in der Urne ist bis jetzt an solchen Nekropolen nicht festgestellt worden. Allerdings so eine Form der Beerdigung ist nicht unbekannt im breiteren Gebiet von Podrinje.

Der Grabhügel II lag im nordwestlichen Teil der Nekropole. In ihm wurde ein Grab entdeckt, in dem die verbrannten Reste der Toten an der Stelle, wo das Verbrennen stattfand, waren.

Die Nekropole von Karavlaška kuća.

Der erforschte Grabhügel ist wie der Grabhügel XII gekennzeichnet. Er ist gestreckt und beschädigt. In ihm wurden zwei Gräber und eine Verbrennungsstelle entdeckt.

Die Verbrennungsstelle lag im südöstlichen Teil des Grabhügels, beim Zentrum. Die Oberfläche über ihr ist mit rotgebrannter Erde bedeckt.

Die verbrannten Reste der Toten wurden direkt auf der Erde begraben, südöstlich und nordwestlich von der Verbrennungsstelle. Die Anlage der Gräber bilden hauptsächlich atypische Fragmente der Keramik. Nordwestlich von der Verbrennungsstelle wurden Fragmente der Schüssel erfunden, die rekonstruiert worden ist. (Abb. 6) Identische Formen sind in den Grabhügeln I und IV dieser Nekropole erfunden worden.

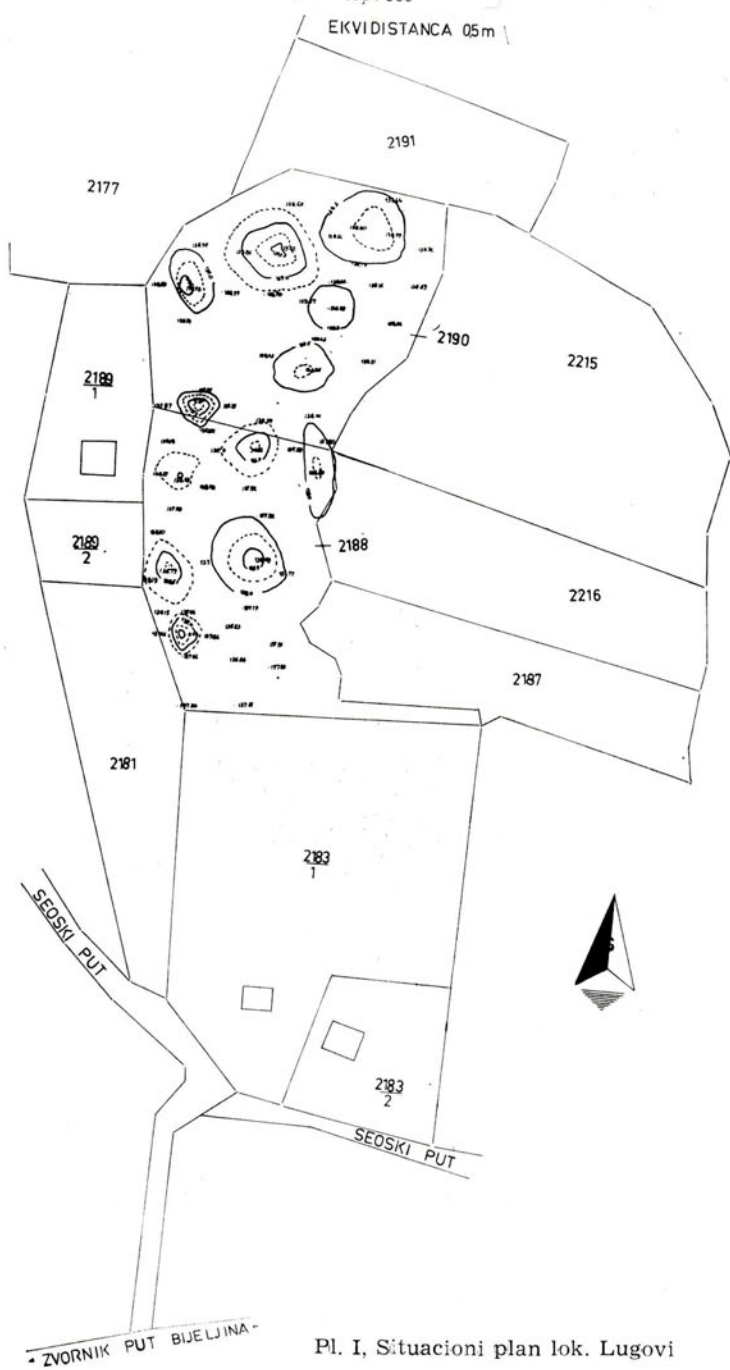
Im Gegenteil zu den früheren Forschungen gaben die Arbeiten an dem Grabhügel XII Angaben, daß an der Nekropole die Sitte der Beerdigungsweise der verbrannten Toten dort anwendbar war.

SITUACIONI PLAN NEKROPOLE LUGOVI

Tabla 1

R = 1:500

EKVIDISTANCA 05m

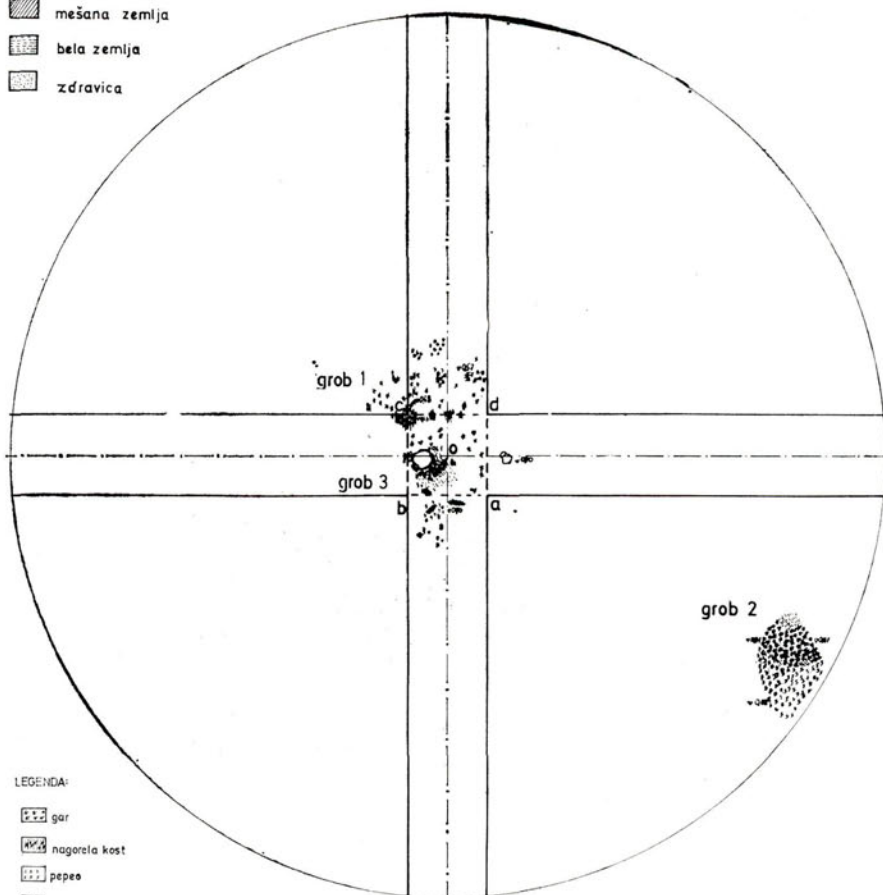
Pl. I, Situacioni plan lok. Lugovi

LEGENDA:

- humus
- svetlomrka zemlja
- gar
- mešana zemlja
- bela zemlja
- zdravica

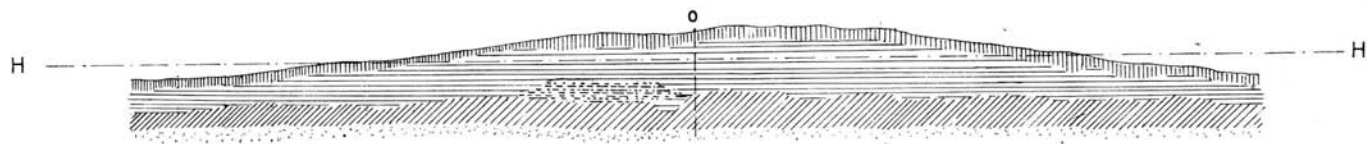
Pl. I, Roćević, lok. Lugovi, Profil humke I

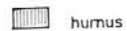
LEGENDA:

- gar
- nagorela kost
- pepee
- crvena zemlja
- keramika
- urna
- sud

Pl. II, Roćević, lok. Lugovi, Osnova humke I

LEGENDA:

humus

svetlomrka zemlja

mešana zemlja

zdravica

bela zemlja

Pl. I, lok. Lugovi, Profil humke II

R=1:20
29.VII 1982.

gar

nagorela kost

crvena zemlja

pepeo

Pl. II, Ročević, lok. Lugovi, humka II, grob I

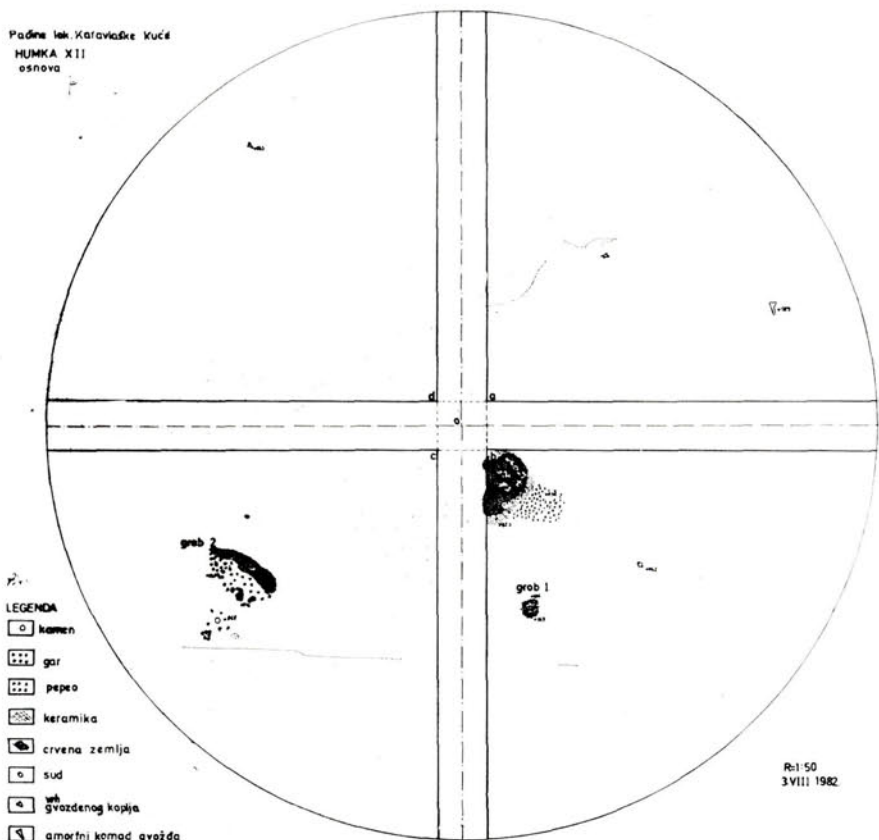

Pl. I, Padine, lok. Karavlaške kuće, Profil humke XII

LEGENDA:

- humus
- svetlomrka zemlja
- gar
- mešana zemlja
- bela zemlja
- zdravica

Padine lok. Karavlaške Kuće
HUMKA XII
osnova

LEGENDA

- kamen
- gar
- pepeo
- keramika
- crvena zemlja
- sud
- gvozdenog koplja
- amorfni komad gvožđa

Rt 50
3VIII 1982

Pl. II, Osnova humke XII